

ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗ ΓΙΑ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΨΗΦΟΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΗΣ 27 ΜΑΡΤΙΟΥ 1925

«...Γ. Καφαντάρης: Άνεπιθύησαν πρό τῶν διακοπῶν παρὰ τοῦ ἀξιολογίμου ἐκ Μαντινείας συναδελφον δύο προτάσεις: ἡ μία ἀφορῶσα τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ ἕτέρα, τὴν συνταγματικὴν καθιέρωσιν τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ ἐκφέρω καὶ ἐγὼ τὰς προσωπικὰς μου σκέψεις, δι' ἐλαχίστων, ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν προτάσεων.

Τὸ ζήτημα, κύριοι, τῆς γυναικείας ψήφου δὲν ἀνακινεῖται τὸ πρῶτον παρ' ἡμῶν. Ἀποχόλησεν ἐπίσης καὶ τὴν προηγηθεῖσαν Ἐθνοσυνέλευσιν, αἱ δὲ μακρὰ συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν, συνετέλεσαν καὶ αὐταὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὅπως καταρτίθουν τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐκείνην εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν. Διότι ἐθεωρήθη ὅτι δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ νὰ καταρτίβωνται εἰς ζητήματα ξένα πρὸς τὸ αἶσθημα τὸ κοινὸν καὶ πρὸς τὰς ζωτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας εἰς στιγμῶς κατὰ τὰς ὁποίας διακινδυνεύει ἡ ἐθνικὴ μας ὑπαρξίς.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀκαιρότητος ἢ δημοσίας γνώμῃ δὲν εὐρίσκειτο ἐν ἀδίκῳ. Ὁφείλομεν ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ προσπάθεια ἢ καταβληθεῖσα πρὸς ἐπέκτασιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ὑπῆρξεν ἐν ἐκ τῶν μᾶλλον φωτεινῶν καὶ παρηγόρων σημείων τῆς Γ'. ταύτης Ἐθνοσυνελεύσεως.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπέρριψε ἐκ βαθυτέρας λαϊκῆς πίστεως ἢ ὁποία ὑπελείφθη εἰς τὰ βάθη τῶν καρδιῶν τῶν ἐκ τῆς μοναρχικῆς θυέλλης ἢ ὑπῆρξε ἀπλῆ ἠχὼ καὶ ἀπομίμησις ἐκείνων τῶν μεταπολεμικῶν τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξεδηλώθησαν εἰς ἄλλας χώρας.

Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ, τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἡ πρότασις αὕτη ἐσημείωσεν ἕνα ἀκόμη σταθμὸν εἰς τὴν ὁδὸν ἢ ὁποία μᾶς ἄγει εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν λαϊκῶν δικαίων. Ἐχῶ τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ διανύσωμεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπολείπεται ἀκόμη μέχρις οὗτου φθάσωμεν εἰς τὸ τέρας.

Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει μία ἰσχυρὰ ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀφομοιώσεως τῶν δύο φύλων, ἀλλὰ γνωρίζω ἐπίσης ὅτι πολὺ περισσότερον ἰσχυρὰ ἀντίδρασις παρετηρήθη ἀλλαχοῦ ἐναντίον τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας τῶν ἀνδρῶν. Καὶ ὁμως ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐξέλιπε πλέον τελείως. Οἷσοσδήποτε ὑπαιτιγμὸς σήμερον ἐναντίον τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας θὰ ἐθεωρεῖτο ἀληθῆς ὕβρις πρὸς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῆ μετὰ τινα χρόνον καὶ διὰ τὴν γυναικεῖαν ψήφον.

Ἡ διαπλάσθεισα μετὰ τὸν πόλεμον παγκοσμία συνείδησις ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ἰσοτέλειαν τῆς γυναικὸς ἐξήσκησε τοιαύτην πίεσιν, ὥστε ὅλαι σχεδὸν αἱ κυριώτεραι χώραι τῆς γῆς, ἐξαιρέσει τριῶν, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, ὅλα τὰ μᾶλλον προηγμένα Κράτη, νὰ ἔχουν ἤδη ἀναγνωρίσει εἰς τὰς γυναῖκας τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου.

Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῆ ὅτι εἰς τὰ 3 Κράτη τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐξαιρέσιν οὐδὲν ὑφίσταται συνταγματικὸν κώλυμα, ἀλλ' εἶναι ζήτημα ἀπλοῦν νόμου ἢ παροχῆ ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἤδη ἐσημειώθη μία ἀπαρχή, δειλοτάτη ἀληθῶς, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

Εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸ μιᾶς, ἐξαετίας, ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ μεγίστης πλειοψηφίας νομοσχέδιον διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωροῦντο ἐκλογικὰ δικαιώματα

εἰς τὰς γυναῖκας. Τὸ νομοσχέδιον ὁμως ἐκεῖνο ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας, ὅχι διότι ἡ Γερουσία ἀντεείθετο κατ' ἀρχὴν κατὰ τῆς ψήφου τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ διότι ἤθελεν ἡ μεταρρυθμίσις νὰ εἰσαχθῆ βραδύμειως καὶ συστηματικώτερον καὶ ὄχι διὰ μιᾶς καὶ ἀποτόμως.

Καὶ πράγματι πρό τινῶν ἡμερῶν ἡ Κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, τῇ εἰσηγήσει ἐνὸς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων κομμάτων τῆς δεξιᾶς, συνέστησεν ὅπως ἐπιτευθῆ ἡ ἐργασία ἢ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιψηφίσειν νομοσχεδίου παρέχοντος ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς τὰς γυναῖκας προκειμένου περὶ τοπικῶν ἐκλογῶν, ὅπως συμμετάσχουν καὶ αἱ γυναῖκες κατὰ τὰς ἐπιχειμένους κοινοτικὰς ἐκλογάς. Καὶ θεωρεῖται ἀπολύτως βέβαιον ὅτι τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ θὰ ψηφισθῆ ἀκόπως παρ' ἀμφοτέρων τῶν Βουλῶν.

Εἶναι λοιπὸν ἀτιτὴ μία καθολικὴ κίνησις ἢ ὁποία ὠθεῖ ἀκατασχέτως πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξίσωσιν τῶν δύο φύλων. Καὶ δὲν φαντάζομαι οὔτε φοβοῦμαι, τὸ ἐπ' ἐμοί, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ φιλοδοξήσῃ ἡ Ἑλλάς νὰ ποτελέσῃ μίαν τῶν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἡ τελευταία ἐπαλξις προλήψεων ἐντελῶς ἀπρηχαιωμένων. Καὶ δὲν τὸ φοβοῦμαι, διότι, παρ' ὅλας τὰς ἐπιφάσεις, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ βάσιν δὲν ἔχει τυφλὰς προκαταλήψεις καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐγκολπῶθῃ τὰς προοδευτικὰς ἰδέας. Καὶ ἀποδέξεται εἶναι ἢ εὐκολία μετὰ τῆς ὁποίας ἀπεδέχθη μεταρρυθμίσεις αἱ ὁποῖαι ἀλλοῦ ἐχρειάσθησαν χρόνον μακρὸν καὶ ἀγῶνας διὰ νὰ εἰσαχθοῦν.

Μίαν λόγου χάριν ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων αἱ ὁποῖαι σχετίζονται πρὸς τὴν γυναικεῖαν δρᾶσιν εἶναι ἡ φοίτησις τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἡ συνεκπαίδευσις τῶν δύο φύλων, ἢ ὁποῖα ἀπετέλεσεν ἐν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιμάχων θεμάτων εἰς ἄλλας χώρας, παρ' ἡμῖν ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸν μᾶλλον ἀθόρυβον καὶ ὁμάλον τρόπον.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅπου ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια ἢ συνεκπαίδευσις ἐσημείωσε ραγδαίαν πρόοδον χωρὶς τοῦτο νὰ προσκρούῃ εἰς οὐδεμίαν κοινωνικὴν προκατάληψιν.

Τὸ αὐτὸ παρετηρήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους κατ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπέκτασιν τῆς γυναικείας δράσεως καὶ τὴν ἐκτὸς τοῦ οἴκου γυναικεῖαν ἐργασίαν. Βλέπομεν σήμερον νὰ διεισδύῃ ἡ γυνὴ εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ πορισθῆ ἐντίμως τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἄνευ σχεδὸν ἀντιδράσεως τινος.

Ἄλλως τε, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν ἡ γυνὴ ἀπετέλεσε πάντοτε τὸν κύριον παράγοντα τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας. Ἦδη ἐργάζεται ἀπολύτως καὶ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐθεωρεῖτο μέχρις ἐσχάτων ὄνειδος πᾶσα ἀπασχόλησις τῆς γυναικὸς ἐκτὸς τῆς οἰκίας.

Ἀναγκαῖα συνέπεια ὅλων αὐτῶν, κύριοι, τῆς συμμετοχῆς ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῆς γυναικὸς, τῆς συνεκπαίδευσος καὶ τῆς προόδου ἢ ὁποῖα σημειοῦται κατ' ἐκαστην, εἶναι ὅτι σήμερον αἱ γυναῖκες εἴτε ἔχουν τυπικῶς πολιτικὰ δικαιώματα εἴτε δὲν ἔχουν, ἀναμιγνύονται, καὶ ἀναμιγνύονται ἐνεργῶς, εἰς τοὺς κομματικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς πολιτικὰς διαμάχας καὶ ἡ ἀνάμιξις αὕτη δὲν ἐπροκάλεσεν οὐδεμίαν διαταραχὴν τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν ἢ τῆς οἰκογενειακῆς γαλήνης καὶ ἁρμονίας.

Τίποτε δὲν θὰ προσθήσῃ καὶ τίποτε δὲν θὰ φαιρέσῃ ἢ ἀσκησις παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀπαξ κατὰ τριετίαν ἢ τετραετίαν.

Θὰ ἀποκλείσωμεν τυπικῶς τὴν γυναῖκα ἀπὸ τῆς πολιτικῆς. Θὰ ὑφίσταται πάντοτε ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς κατ' οὐσίαν ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου.

Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον προσκρούει ἡ εἰσαγωγή τῆς γυναικείας ψήφου παρ' ἡμῖν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔχομεν, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν καὶ ἐκ τῆς εἰκόνας τῆς Συνελεύσεως, τὴν ψυχικὴν προπαρασκευὴν ὅπως εἰσαγάγωμεν διὰ μιᾶς μίαν τόσον βαθεῖαν καινοτομίαν. Διστάζομεν ἀπλῶς.

Μὴ γνωρίζοντες ἐξ ἰδίας πείρας τὰς συνεπείας τῆς μεταρρυθμίσεως διστάζομεν.

Καὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰποκτήσωμεν ὁπωσδήποτε τὴν παρασκευὴν ταύτης πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὴν τυπικὴν ἀναγνώρισιν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰς γυναῖκας.

Ἰ. Μαμάης. Νὰ μὴ τὸ σώσωμεν.

Γ. Καφαντάρης. Ἴσως μάλιστα ἡ ἄμεσος εἰσαγωγή τῆς γυναικείας ψήφου προσκρούει παρ' ἡμῖν καὶ εἰς ἄλλον λόγον, ὅτι θὰ ἀπητεῖτο πρὸς κατάρτισιν τῶν νέων ἐκλογικῶν καταλόγων μακρὰ διαδικασία, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἔτι μᾶλλον τῶν γενικῶν

ἐκλογῶν. Καὶ ἔχομεν πάντα λόγον ὅπως προσπαθῶσωμεν νὰ ἄρωμεν καὶ τὰς ὑφισταμένας δυσχερείας, καὶ φθάσωμεν εἰς τὴν ταχύτεραν αὐτῶν διενέργειαν. Καὶ μόνον ἐκ τῶν λόγων τούτων δὲν ἤθελον συστήσει, παρὰ τὰς ιδέας τὰς οἰκίας ἀνέπτυξα, τὴν χορήγησιν ἀπὸ τοῦδε ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἀποφύγη μιὰ συνέλευσις ἔχουσα ὡς ἡ παρούσα σύνθεσιν καθαρῶς δημοκρατικὴν εἶναι ἢ ἄρσις τοῦ συνταγματικοῦ κωλύματος τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτρέψη εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεταρρυθμίσιν ἐν χρόνῳ καὶ ἐν μέτρῳ καταλλήλῳ, πάντως ἄνευ πολλῆς βραδύτητος. (Χειροκροτήματα). Ἐπὶ τούτου νομίζω ὅτι οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρροσις.

Α. Παπαναστασίου. Ὑπεστήριξα ὅτι δὲν ὑπάρχει συνταγματικὸν κώλυμα, εἶναι σφάλμα τῆς Συνελεύσεως νὰ νομίζῃ ὅτι ὑπάρχει συνταγματικὸν κώλυμα, ἀρκεῖ μία δήλωσις.

Γ. Καφαντάρης. Δὲν ἔχω ἀντίρροσιν ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον. Ἐν θὰ ἀρθῇ κώλυμα ὑπάρχον ἢ θὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιοῦτον. Τὸ πρᾶγμα εἶναι τὸ αὐτό...»